

מספר שלות יעקב על התורה

פרשת לך לך

עמילות באמונה

ברמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק א' הלכה ג' כתוב "ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו." ומביא הראב"ד אגדה ספ"ג דנדרים לב. שכתוב בה דבן שלוש שנים היה אברהם כשהכיר את בוראו, דכתיב "יעקב אשר שמע אברהם בקולי" דמשמע מהכא שהכיר אברהם את בוראו כמנין עקב - זאת אומרת מאה שבעים ושתים שנה. וכיון שחי אברהם מאה שבעים וחמש שנה יוצא מזה שחי אברהם רק שלוש השנים הראשונות שלו בלי השגת בוראו ובן שלוש היה כשהכיר.

ותירץ הכסף משנה בשם הרמ"ך שאפשר לקיים שניהם, דבן שלוש שנים היה כשהתחיל לחשוב ולשוטט במחשבתו להכיר בוראו אבל כשהיה בן ארבעים השלים להכירו. והרמב"ם כתב העיקר שהוא גמר ההיכרא דהיינו כשהיה בן ארבעים. ראינו מזה שלפי הרמב"ם עמל אברהם אבינו שלושים ושישה שנים קודם שהוא בא למדרגה שהרמב"ם קורא הכרת הבורא. וכל מי שחושב שהוא קל לבוא לידי אמונת הבורא, טועה.

ובימי ראיתי הרבה אנשים שבימי נעורותיהם נחשבו כמאמינים ודתיים, ובסוף נכשלו אפילו לאפיקורסות ר"ל. ולהפך, היו הרבה שכשהיו צעירים היו כ"אבן מאסו הבונים, מושלכים מהצבור, נחשבים כאין ו"עם הארצים" גמורים. ובסוף היו לתלמידי חכמים מאמינים ועוסקים בצרכי צבור.

ועל ענין זה שמעתי מהרב גאלדענברג בשם השל"ה הקדוש על הפסוק "זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו," שמי שדתו נוסדה על שאביו הכריחו להיות שומר המצות הוא רק יכול ל"רומם" את בוראו שנאמר "אלהי אבי וארוממנהו." אבל מי שהוא דתי לא מפני שאביו הכריחו אלא מפני שהוא השתדל, עמל ו"המית" את עצמו בתורה, לא רק שהוא יכול לרומם את בוראו אבל הוא יכול גם לפאר ולהדר אותו, שנאמר "זה אלי ואנוהו" - זאת אומרת לא רק שהבורא אלהי אביו אבל יותר מזה, הוא יכול לומר שהבורא האל **שלו**, כי הוא עמל באמונת הבורא האמיתית עד שהשיגו כמו אברהם כשהיה בן ארבעים.

אבל מי שמבקש להשיג אמונה שלמה מיד בלי זמן ועמלות, ברוב פעמים הוא לא יצליח, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ועם השקפה זו שמצפה להשיג בוראו מיד וחושב שיהיה לו זה בלי עמילות, אע"פ שהוא מראה את עצמו לכל כמאמין ודתי, מאוד אפשר שיכשל. מה שאין כן עם מי שטרם שנים רבות בענין השגת בוראו, בלי להיות אחת בלב ואחת בפה ובלי להראות את עצמו בחוץ מה שאין לו בפנים בלבו, יתכן לומר שהוא יצליח.

ובמהלך זה נוכל קצת להבין טבעו של בן תורה שיצא לתרבות רעה. רוב פעמים בעינינו אלו, שורש הסיבה שעזב דרך הישר הוא שבאמת לא היה בלבו אמונה שלמה לכתחילה. אלא כל זמן שהיה סומך על שולחן אביו היה מוכרח להיות שומר מצות בפרהסיא לכל הפחות. אבל כשיצא מבית אביו פרק מעליו עול התורה וטמא את עצמו.

בעונותינו הרבים, פרצה בזמנינו מגיפת השמד במחנות ישראל בכל תפוצות העולם. והשאלות לפני הרבנים בעינינו אלו נשאלו מפי הורים ומורים שבורי לב ומרי נפש שראו פרי בטנם ופרי עמלם נכשלים בשמד ובעבודה זרה ממש, ר"ל.

איפכא מסתברא

והנראה בעיני שמי שרוצה להחזיר בתשובה נפש ישראל שעזב דרך ה' הוא צריך להבין הטבע של עם היהודי. אמרו חז"ל "שמו גורם." ז"א השם של האדם משפיע על מהותו. ובקשר לאברהם אבינו והעם שיצא ממנו זה ברור. אמרו חז"ל: למה נקרא שמו אברהם העברי? שכל העולם עמד על צד אחד ואברהם עמד על הצד האחר. אברהם

לא פחד להתווכח עם בני דורו בענין אמונתם בכח הפסילים, הגם שהוא היה היחיד בדור לעמוד נגד עצביהם של כסף וזהב.

ולכאורה מוצאים אנו אותו הענין אצל יעקב אבינו. עליו אומר הכתוב "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל... כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל." ואפילו שאונקלוס תרגם מלת "אלהים" קודש, יתכן שיש עוד כונה בענין, כי איך אפשר שיעקב ינצח את אביו שבשמים?

אלא יתכן שהכונה במלה "אלהים" היא שיעקב לחם נגד מנהיגי דורו (לבן ועשו), כמו שמצינו הביטוי "בני האלהים", ומתרגמים את זה במדרש "בני דיינים", ז"א השכבה המנהיגה את העם (בלע"ז ה"עסטעבלישמנט"). וגם "ונקרב בעל הבית אל האלהים", ומתרגמים שם "אלהים" אלו הדיינים בבית דין. ובכלל, אלהים הוא לשון כח כמו שמצינו אצל לבן שאמר ליעקב "יש לאל ידי לעשות עמכם רעה." ועוד כתוב "ואין לאל ידך."

ומעשה אבות סימן לבנים. ולכן זהו הטבע של עם היהודי לומר למנהיגי דור האומות העולם וחכמיו "איפכא מסתברא!" וכאשר אמר פרעה למשה "מי ה' אשר אשמע בקולו וגם את ישראל לא אשלח", כאילו אמר לו "איזה חוצפה יש לך לעמוד לפני בציווי מאל אשר לא שמעתי ממנו לשלח העם ממצרים - העם אשר אם לא היינו מעבידים אותם לעשות מלאכתנו בחנם, היה המצב הכלכלי של מצרים מתדרדר."

באמת, לפי השקפת פרעה, איזה חוצפה של משה! וכמו שמצינו אצל הסנה כאשר צוה לו אלקי אבותיו לשוב למצרים ולומר למלך המדינה הכי גדולה וחזקה בעולם "שלח עמי ויעבדוני", שאז הרגיש משה שאם יעשה כן חמתו של פרעה יבער בו. ועל זה שאל משה "ימי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים?" שאלה טובה היא מאדם של אומה אחרת, אבל לא מבן ישראל שלוחם בעדו אלוקי העולם.

וכך השיב הקב"ה למשה, שנאמר, "ויאמר כי אהיה עמך", כלומר, שלא לדאוג ולפחד מפרעה זה, כי הוא, משה, יראה "את אשר התעללתי במצרים... ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים."

ובאמת, הסבה שטבע של עם ישראל להיות "על הצד האחר" הוא מפני שהם שלוחי המקום לתקון העולם, ומפני ש"יצר לב האדם רע מנעוריו", לכן, בכל דוד ודור יש חיוב על העם הזה לתקן עולם במלכות שכי. ומי שממנה הקב"ה למנהיג ולמשפיע ואינו עושה שליחותו, "יתכן שהוא בגדר של "כל הכובש את נבואתו הרי הוא מתחייב בנפשו. וכמו כן מצינו עם יונה שכמעט מת מפני שבראשונה ברח לתרשיש במקום למלא שליחותו, ללכת אל ניונה להגיד להם את דבר ה'."

ולכן צריך להבין, שגר בתוך לב ורוח היהודי טבע ונטיה להיות "נגד" ההמון ההולכים במחשכי הזמן. ועם השגה זו נוכל להתחיל לדעת איך להסתדר ולהתייחס אל אחינו בני ישראל שעזבו דרך ה', ר"ל.

נסיון בענין זה מלמד שפעמים רבות אדם שיצא מן הדרך סבתו היתה כי לא למד אהבת ה' כראוי. במקום החינוך הנכון, משהו השתדל להפחיד אותו בימי ילדותו לקיים המצוות כי "כל אחד מן הסביבה עושה כן! האם אתה רוצה להיות ה'מצורע', היוצא מן הכלל?"

אוי ואבוי, רבותי! חינוך כזה הוא מעורר נגדו ה"נקודה" המרכזית ברוח היהודי! חינוך כזה מוליד המרד הידוע, שבע"ה, נגפים בו בתי ישראל לאין מספר, היום ובשנים קדמוניות.

מי שזוכה לחנך ילד יהודי או ילדה, הוא צריך לזכור ללמד אהבת ה' לתלמידו. ואהבה זו נוסדה על ההשגה שבוחר הקב"ה בכל בן או בת ישראל להיות שלוחו לתקן עולם במלכותו. ובקיום המצוות יהודי משפר את מצב הרוחני שלו, כדי שיהיה שר טוב בצבאות ה'. ובהרגשה שהוא ממונה להיות חיל ה' להלחם "נגד הזרם" של תרבות רעה הנמצאת בעולם, הרגשה שהיא על הדרך של טבע בני ישראל, הסיכויים שיהודי צעיר ילמד אהבת ה' הם הרבה יותר טובים מאשר אם היינו מפחידים אותו שלא להיות "יוצא מן הכלל."

ובפגישה עם יהודי שיצא מן הדרך כדי להחזיר אותו לתשובה, עצה טובה היא להראות לו איך שהוא יכול להדריך "רוח המרידה" שלו לדרך אחר, והוא דרך התורה. טוב להזכיר לו שגם אבותיו, אברהם, יעקב ומשה היו "מורדים" נגד ההמון שבימיהם. ומרידה זו היתה עם ברכת ה', ששלח אותם לתקן הרעה בעולם. והנה מה טוב יהיה אם ישראל זה ידריך את כח הזה שלו למרוד נגד הרעה בעולם במקום למרוד נגד התורה שנתנה להביא "טוב" לעולם.

ובדרך זה הצליחו הרבה משפיעים להחזיר נפשות ישראל לאין מספר לדרך ה', כי החוזרים בתשובה התיחסו למעשה אבותם, וראו שאותו הטבע והנטיה שהיה בלב אברהם באור כשדים, שהיה בלב יעקב בחרן, ושהיה בלב משה במצרים לפני פרעה, היה גם בלבם.

ומתוך חזרם לתשובה להלחם בעד ה' ותורתו, זכו לשם "ישראל", ואנו אומרים להם "יישר כוחכם! כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל!"